

Βιβλιοκρισία βιβλίου Ι. Μπουγά, *Ελληνική Βανδέα*

Το 5^ο κατά σειρά βιβλίο του Ιωάννη Μπουγά ήταν για μένα μια ευχάριστη έκπληξη. Ασχολείται με τα χρόνια του πολέμου 1940-1941 και της εχθρικής Κατοχής, που είναι μια χρονική εποχή στην οποία κι εγώ ως συγγραφέας έχω ενδιατρέψει και είναι γεμάτη σοβαρά γεγονότα. Η έκπληξη ήταν ευχάριστη, γιατί ο συγγραφέας παρουσιάζει με τη μέγιστη δυνατή αντικειμενικότητα και πολύ λεπτομερειακά τα γεγονότα 1940-1945 και επικεντρώνεται αναλυτικά στα σοβαρά επεισόδια των εμφύλιων συγκρούσεων στην Πελοπόννησο μετά τα μέσα του 1943. Αυτή η λεπτομερειακή παράθεση γεγονότων μπορεί εκ πρώτης όψεως να φαίνεται κουραστική, αλλά δεν είναι καθόλου κουραστική για τον Έλληνα που επιθυμεί να μάθει για αυτή την «πονεμένη» ιστορία της Κατοχής. Ο συγγραφέας παραθέτει σε υποσημειώσεις τις πηγές του, καθώς και πλήθος από σχόλια, επεξηγήσεις και επιπλέον στοιχεία, πέραν αυτών που περιέχονται στο κυρίως κείμενο. Βιβλιογραφικές παραπομπές του είναι εκτός από τα βιβλία ιστορικών, Ελλήνων και Βρετανών, βιβλία και συνεντεύξεις προσώπων που πήραν μέρος στα γεγονότα, σημαντικά έγγραφα και στρατιωτικά αρχεία, καθώς και το προσωπικό ημερολόγιο του Συνταγματάρχη Παπαδόγγονα. Στις πηγές του δεν λείπουν δημοσιεύματα ή βιβλία απλών ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα. Μεταξύ αυτών χρησιμοποιήθηκαν και πολλά κείμενα αριστερών συγγραφέων. Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι ο κ. Μπουγάς με μεγάλη εντιμότητα και χωρίς καμιά διάθεση να παραπλανήσει τους αναγνώστες του περιγράφει τα γεγονότα, αφού διασταυρώσει τις πληροφορίες για την ακρίβειά τους.

Το βιβλίο θα έλεγα είναι μνημειώδες. Σε δυο τόμους συγκεντρώνονται συνολικά 1.200 σελίδες. Ο πόλεμος 1940-41, η επιχείρηση κατάληψης της Κρήτης και η Συνθηκολόγηση Τσολάκογλου καταλαμβάνουν 85 σελίδες. Το κεφάλαιο του ρόλου των Βρετανών στην Κατοχή πιάνει 177 σελίδες. Η Εθνική Αντίσταση και η Αντίσταση στην Πελοπόννησο καταλαμβάνουν 65 σελίδες. Τα Τάγματα Ασφαλείας της Κατοχής είναι σαφώς το κυρίως θέμα. Αναφέρονται σε 261 σελίδες στον Α' τόμο και σε 279 σελίδες στον Β' τόμο, δηλαδή αποτελούν συνολικά 540 σελίδες.

Στα πλεονεκτήματα του βιβλίου είναι η πολύ φροντισμένη γλώσσα, οι 1.363 Υποσημειώσεις, το πολύτιμο Ευρετήριο ονομάτων, το Παράρτημα το γεμάτο από ιστορικά κείμενα της εποχής, τα Βιογραφικά ορισμένων προσώπων και η πλούσια Βιβλιογραφία (156 σε ελληνική και 31 σε Αγγλική γλώσσα).

Ο συγγραφέας εξιστορεί τον πόλεμο 1940-41 και την συνθηκολόγηση του στρατηγού Τσολάκογλου, που πραγματοποιήθηκε παρά τις αντίθετες διαταγές του Αρχιστρατήγου Αλ. Παπάγου, ο οποίος ευρισκόμενος στην Αθήνα δεν γνώριζε την ψυχολογική κατάσταση του στρατού στο Αλβανικό μέτωπο μετά από την κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Γερμανούς. Ακολουθεί η περιγραφή της συνθηκολόγησης Τσολάκογλου και της καθόδου των Γερμανών προς την Αθήνα που δημιουργούν αναταράξεις στην ελληνική κυβέρνηση (μέχρι και την αυτοκτονία του πρωθυπουργού Κορυζή). Η Κυβέρνηση Τσουδερού και ο βασιλιάς Γεώργιος ο Β' μετακινούνται αρχικά στην Κρήτη και μετά στο Κάιρο. Περιγράφεται η Μάχη της Κρήτης, η οποία πιθανώς δεν θα είχε χαθεί, αν είχε επιστρέψει στο νησί η Μεραρχία Κρητών. Σε αυτό το σημείο προβάλλει η προσωπικότητα και η στρατηγική σκέψη του Συνταγματάρχη Παπαδόγωνα ηγέτη της Μεραρχίας Κρητών.

Ο συγγραφέας κάνει σαφές ότι η βρετανική οργάνωση αντικατασκοπίας SOE (Special Operation Executive) είχε ύποπτο ρόλο. Ορισμένοι Βρετανοί πράκτορες, όντες μέλη του βρετανικού κομμουνιστικού κόμματος, δρούσαν αυτόνομα χωρίς να ακολουθούν τη γραμμή του Foreign Office και τροποποιούσαν κείμενα κατά την αποκρυπτογράφησή τους βρετανών πρακτόρων της Συμμαχικής Στρατιωτικής Αποστολής στα βουνά. Έτσι ενισχύθηκε υπερβολικά ο ΕΛΑΣ με χρυσές λίρες, όπλα και ρουχισμό. Ο οπλισμός του, όμως, αυξήθηκε επιπλέον με την απόκτηση των βαρέων όπλων της Μεραρχίας Pinergolo. Να σημειωθεί ότι οι αντάρτες του ΕΛΑΣ έτρωγαν πολύ καλά με τροφοδότες τους χωρικούς, στους οποίους έδιναν απόδειξη για να εισπράξουν τα οφειλόμενα όταν το ΕΑΜ, μετά την απελευθέρωση, γινόταν κυβέρνηση

Ακολουθεί η περιγραφή της επικράτησης του ΕΛΑΣ στην Πελοπόννησο και η διάλυση της οργάνωσης ΕΣ (Ελληνικός Στρατός) και όλων των μη κομμουνιστικών αντιστασιακών οργανώσεων. Αυτή η περίοδος είναι γεμάτη από εγκληματικές πράξεις των ανδρών του ΕΛΑΣ και της ΟΠΛΑ που επεκτάθηκαν τότε και στα μέλη των οικογενειών των αποκαλούμενων «αντιδραστικών» και περιλάμβαναν δολοφονίες ακόμη και νεαρών ατόμων σύμφωνα, με τη θεωρία του ΕΛΑΣ περί «οικογενειακής ευθύνης».

Πλήρως αναλυτική είναι η περιγραφή της δημιουργίας των Ταγμάτων Ασφαλείας, διαφόρων περιοχών της Πελοποννήσου και της Αθήνας. Ποιοι είχαν την ιδέα, πώς δημιουργήθηκαν, ποιοι τα στελέχωσαν (αρχικά απότακτοι βενιζελικοί αξιωματικοί του κινήματος 1935, κάποια τυχάρπαστα στοιχεία

αλλά και μη κομμουνιστές που διαφορετικά κινδύνευε η ζωή τους*), οι δράσεις τους και τελικά η διάλυσή τους. Μια δραματική διάλυση που έγινε με απόφαση της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης, αλλά και μετά από επιθέσεις που διενήργησε ο ΕΛΑΣ. Πολλές από τις επιθέσεις αυτές έγιναν πριν αλλά και μετά την 27^η Σεπτεμβρίου, που αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο ο τότε Υπουργός, πνευματικός άνθρωπος αλλά ανεπαρκής πολιτικός Παν. Κανελλόπουλος.

Με την αντικειμενική περιγραφή των γεγονότων από την πέννα του κ. Ι. Μπουγά ο αναγνώστης διαμορφώνει μόνος του άποψη για τα αίτια και τους σκοπούς των συγκρουόμενων ομάδων στην Πελοπόννησο. Από τα μέσα του 1943 οι αντιμαχόμενοι ένοπλοι Έλληνες στην Πελοπόννησο είχαν τον νου τους περισσότερο στην επόμενη μέρα, τότε που θα έφευγαν οι Γερμανοί που έχαναν πλέον τον πόλεμο. Το ότι θα έφευγαν οι Γερμανοί ήταν αναμενόμενο αφού:

α. Είχαν ηττηθεί στη Βόρεια Αφρική τον Μάιο του 1943.

β. Είχαν ηττηθεί τον Φεβρουάριο 1943 στο Στάλινγκραντ όπου αιχμαλωτίστηκε η στρατιά του φον Πάουλους.

γ. Είχε καταληφθεί η Σικελία τον Αύγουστο του 1943 και αναμενόταν εισβολή στην Ιταλία.

Το διάταγμα για τα πρώτα Τάγματα Ασφαλείας (τα ευζωνικά) δημοσιεύθηκε στις 18 Ιουνίου 1943 και η συγκρότησή τους πήρε αρκετό χρόνο μέχρι και τον Οκτώβριο. Είναι περίεργο που σε μια συγκυρία κατά την οποία η Γερμανία έβλεπε το φάσμα της ήττας σε όλα τα μέτωπα, στην Ελλάδα υπήρχαν Έλληνες οι οποίοι έπαιρναν όπλα από τους Γερμανούς και δρούσαν υποστηρικτικά στις γερμανικές δυνάμεις Κατοχής πολεμώντας εναντίον του «αντιστασιακού» ΕΛΑΣ. Τα εισαγωγικά στη λέξη «αντιστασιακού» μπαίνουν γιατί ο χαρακτήρας και ο σκοπός του ΕΛΑΣ ήταν από τότε φανεροί. Ήταν με πρόσημα την Αντίσταση να καταληφθεί με τα όπλα η εξουσία. Από την εξιστόρηση του κ. Μπουγά προκύπτει αναμφισβήτητα η εξήγηση: το Φθινόπωρο του 1943, αλλά και νωρίτερα, στο μυαλό των Ελλήνων η γερμανική Κατοχή ήταν σε δεύτερη μοίρα. Οι Γερμανοί έχαναν τον πόλεμο και υποχωρούσαν σε όλα τα μέτωπα. Νομοτελειακά θα έφευγαν και από την Ελλάδα. Τότε το ζητούμενο ήταν ποιο πολιτειακό καθεστώς θα επικρατούσε μετά την απελευθέρωση. Κρίσιμο θέμα ήταν αν οι ένοπλοι του ΕΛΑΣ θα διατηρούσαν τα όπλα τους για να καταλάβουν με αυτά την εξουσία ή αν οι

αντιτιθέμενοι στον κομμουνισμό (οι μη αριστερές οργανώσεις και τα Τάγματα Ασφαλείας) θα μπορούσαν να αμυνθούν στην επιθετικότητα του ΕΛΑΣ.

Ο συγγραφέας ρίχνει άπλετο φως σε τραγικές μορφές αυτής της ιστορικής περιόδου στην Πελοπόννησο. Τον συνταγματάρχη Παπαδόγγονα, τους ταγματάρχες Στούπα, Κοκκώνη, και Καραχάλιο και τον ίλαρχο Τηλέμαχο Βρετάκο. Επίσης αναφέρεται διεξοδικά στη δράση πολλών προσώπων που είχαν σημαντικό ρόλο στα γεγονότα είτε ως κυβερνητικοί παράγοντες είτε ως αντάρτες. Δεν παραλείπει να αναφερθεί και σε ακρότητες και αντεκδικήσεις των Ταγμάτων Ασφαλείας εναντίον κομμουνιστών και ΕΛΑΣιτών.

Η γνώμη μου είναι ότι το πόνημα αυτό του κ. Μπουγά πρέπει να βρίσκεται σε κάθε βιβλιοθήκη της χώρας μας και να διαβαστεί από τη νεότερη γενιά για να αντιληφθεί καλύτερα τα γεγονότα της γερμανικής Κατοχής στην Πελοπόννησο και τον ρόλο των Ταγμάτων Ασφαλείας, των οποίων η δράση εντάσσεται στην πρώτη φάση του εμφύλιου πολέμου, στον οποίο αντιπαρατέθηκαν οι κομμουνιστές απέναντι στο αστικό κράτος (πρακτικά εναντίον όλων των μη κομμουνιστών). Τα Τάγματα Ασφαλείας θεωρήθηκαν από την εξόριστη κυβέρνηση Παπανδρέου ως ένοπλοι σχηματισμοί εχθρικοί στο κράτος, χωρίς πράγματι να είναι, για να δελεαστεί το ΚΚΕ να συμμετάσχει στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας. Αυτή η αποκήρυξη των Ταγμάτων Ασφαλείας συνέβαλε στο ότι μέχρι πρόσφατα η βιβλιογραφία για αυτά ήταν επιφυλακτική και κυρίως αριστερόστροφη με μεγάλο βαθμό προκατάληψης. Με το κοπιώδες πόνημα του κ. Μπουγά νομίζω ότι συμπληρώνεται ένα βιβλιογραφικό κενό. Επίσης νομίζω ότι όποιος διαβάσει το βιβλίο ταυτόχρονα θα γίνεται ενήμερος βασικών βιβλιογραφικών πηγών της εποχής, γιατί υπάρχουν εκτεταμένες αναφορές σε αυτές.

Ήδη από το 1952 ο Πλαστήρας και ο Παπάγος διακηρύξαν την ιδέα της λήθης στο αδελφοκτόνο παρελθόν. Όμως η λήθη δεν μπορεί να εφαρμόζεται μονόπλευρα. Δυστυχώς η κομμουνιστική αριστερά στην Ελλάδα εξακολουθεί να λειτουργεί με κύριο μοχλό το καλλιεργούμενο «ταξικό μίσος», όπως και τότε στα χρόνια της Κατοχής. Αντί να ντρέπεται για αυτά που προκάλεσε, επαίρεται και γεμίζει τον τόπο με αγάλματα και μνημεία των ψευδεπίγραφων δικών της «ηρώων». Αυτών που εστράφησαν εναντίον της ελληνικής πατρίδας και βαρύνονται με αποτρόπαια εγκλήματα. Η κατάσταση αυτή αναφέρεται προσφυώς ως η «**πνευματική ηγεμονία της αριστεράς**» και είναι αποτέλεσμα μακράς προεργασίας και υπόγειας προσπάθειας της αριστεράς, αλλά και των αισθημάτων ενοχής της δεξιάς παράταξης μετά τη δικτατορία του 1967.

Στη Θεσσαλονίκη κοντά στον Λευκό Πύργο υπάρχει μια ανιστόρητη και προπαγαδιστική αναθηματική πλάκα, η οποία εκθειάζει τον ΕΛΑΣ ως δήθεν απελευθερωτή της πόλης μας το 1944. Τοποθετήθηκε από τον Δήμαρχο κ. Μπουτάρη το 2016 και μετέπειτα Δήμαρχος κ. Ζέρβας –στον οποίο στάλθηκε για το θέμα επιστολή με 520 υπογραφές– αδυνατεί να αλλάξει την επιγραφή ώστε να μη αποτελεί φορέα φαιάς προπαγάνδας. Άλλο ένα σύμπτωμα και αυτό της κατεστημένης πνευματικής ηγεμονίας της Αριστεράς.

Τελειώνω με ένα γενικό σχόλιο: Στην πολιτική ισχύει ο νόμος της Φυσικής, σύμφωνα με τον οποίο η δράση προκαλεί αντίδραση. Το πολίτευμα της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, για να λειτουργεί ομαλά προϋποθέτει ήρεμο πολιτικό κλίμα.

Σφάλματα έγιναν στο παρελθόν από όλες τις πλευρές και η εθνική ενότητα, η οποία είναι τελείως απαραίτητη στη δύσκολη εποχή που διανύουμε, πρέπει να επιτευχθεί, αφού πρώτα όλοι αποδεχθούν την ιστορική αλήθεια, ώστε να παύσει η φαιά κομματική προπαγάνδα για την εποχή της ξενικής Κατοχής 1941-44, η οποία δεν επιτρέπει την ηρεμία και την λήθη.

Δημήτριος Θ. Καραμήτσος
Ομότιμος καθηγητής ΑΠΘ
Ιστορικός συγγραφέας

---

* Ο συγγραφέας αναφέρει οκτώ επιθέσεις του ΕΛΑΣ εναντίον άλλων αντιστασιακών οργανώσεων που συνέβησαν πριν από τη συγκρότηση των Ταγμάτων Ασφαλείας.